

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ

кафедра економічної теорії

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з економічної теорії

на тему

«АНАЛІЗ РОБОТИ ПРОФСПЛОК НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ»

Студентки II курсу

групи Ф-22

Плонської Ю.В.

Наковий керівник:

к.е.н. Вірковська А.А.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Тернопіль 2017

План

Вступ

1. Ринок праці та його основні характеристики.
2. Аналіз роботи профспілок та їхня роль в соціально-економічному житті національної економіки.
3. Проблеми та перспективи роботи профспілок в Україні.

Висновки

Список використаних джерел

Зміст

Вступ	4
1.Ринок праці та його основні характеристики.....	8
2. Аналіз роботи профспілок та їхня роль в соціально-економічному житті національної економіки	11
3.Проблеми та перспективи роботи профспілок в Україні.....	16
Висновки.....	19
Список використаних джерел	20

Вступ

Актуальність теми. На сьогоднішній день в Україні та у світі гостро стоїть проблема, яка пов'язана з безробіттям. Велика частина економічно активного населення немає місця для свого працевлаштування і це породжує проблему, щодо економічного розвитку країни. Значна кількість кадрів покидає кордони країни з метою покращити своє фінансове становище і це є негативним наслідком, оскільки в Україні втрачається велика кількість висококваліфікованих працівників і втрачаються ті доходи, які вони могли б створити для держави. Тому високу роль у соціально трудових відносинах відіграють профспілки.

Профспілки – це добровільні масові незалежні громадські організації, які відповідають за умови праці та права трудящих верств населення. Головною умовою їх виникнення є постійне поліпшення умов життя та праці своїх членів на їхніх сімей. Головне завдання, яке ставлять перед собою професійні спілки – це захист прав працюючих відносно закону, встановлення соціальної справедливості, ефективної економіки.

Мета роботи характеризується в тому, щоб провести аналіз роботи профспілок в Україні, а також їхній вплив на соціально-економічне життя населення.

Стосовно мети у процесі роботи висуваються такі **завдання**:

- провести аналіз роботи ринку праці в Україні;
- дослідити діяльність профспілок та їхню роль в соціально-економічному житті національної економіки;
- визначити проблеми та перспективи роботи профспілок в Україні.

Об'єктом дослідження є профспілки.

Предметом дослідження є стан ефективності роботи профспілок на ринку праці України.

1. Ринок праці та його основні характеристики.

Ринкова система являє собою сукупність взаємопов'язаних ринків, які охоплюють різноманітні сфери людської діяльності. Ці ринки взаємодіють між собою на основі цін, що формуються на них під впливом попиту і пропозиції, конкуренції.

Складовими ринкової системи є:

- ринок товарів (сировина, матеріали, паливо, послуги тощо);
- ринок капіталів (інвестиції, цінні папери, гроші);
- ринок праці.

Зокрема, ринок праці – це передусім система суспільних відносин, які пов'язані з купівлею і продажем товару «робоча сила». А у класичному розумінні ринок праці характеризується як сфера формування попиту і пропозиції на робочу силу.

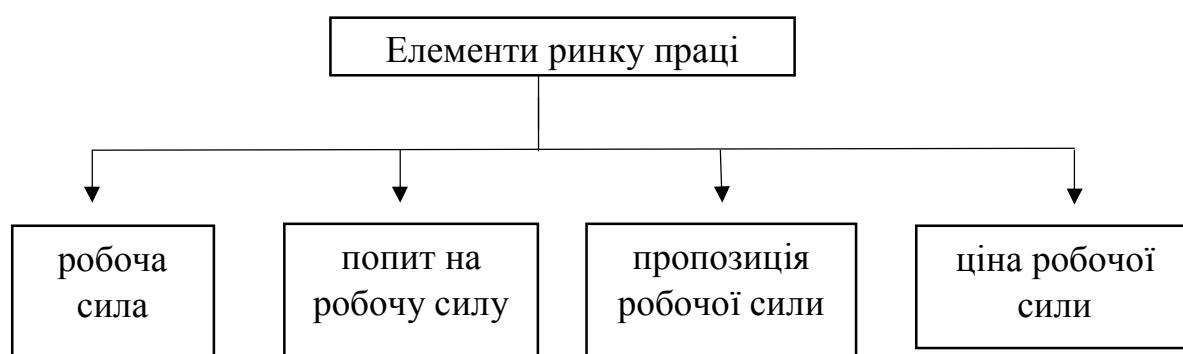

Рис. 1.1 Елементи ринку праці

Попит на робочу силу – це суспільна платоспроможна потреба у робочій силі. Він визначається обсягом і структурою суспільного виробництва, рівнем продуктивності праці, кон'юнктури ринків капіталу та послуг, ціною робочої сили, в також її правовим використанням та іншими умовами.

Пропозиція робочої сили являє собою кількість працездатного населення, що пропонує роботодавцеві свою здатність до праці в обмін на фонд життєвих благ.

На робочу силу впливають:

демографічна ситуація в країні, характер та зміст праці, інтенсивність праці, ефективність функціонування підготовки та перепідготовки кадрів, система оплати праці, кон'юнктури ринків капіталу, товарів та послуг тощо.

Кон'юнктура ринку праці – це співвідношення попиту і пропозиції праці на даний період, яке визначає ставки заробітної плати на конкретні види праці та рівень зайнятості населення.

Кон'юнктура ринку ділиться на такі типи:

- трудодефіцитна – коли на ринку праці спостерігається нестача пропозиції праці;
- трудонадлишкова – коли існує на ринку праці велика кількість безробітних і відповідно надлишок пропозиції праці;
- рівноважна – коли на ринку праці попит відповідає пропозиції праці.

Ціна робочої сили має забезпечувати придбання такої кількості товарів та послуг на ринку праці, щоб працівник міг :

- підтримати свою працездатність і отримати необхідну професійну підготовку;
- утримувати сім'ю і виховувати дітей, без чого ринок праці не зможе поповнюватися новою робочою силою замість тієї котра вибуває;
- підтримувати нормальний рівень культури для свого середовища і виконувати обов'язок громадянина суспільства, що також потребує витрат.

Також розрізняють ще зовнішній та внутрішній ринок праці.

Зовнішній ринок праці охоплює відносини між продавцями та покупцями робочої сили в межах регіону, галузі чи усєї країни. Ці відносини виникають стосовно найму на роботу працівника відповідної професії. На зовнішньому ринку діють галузеві профспілки, що об'єднують працівників по галузях та професіях.

Внутрішній ринок праці характеризується в межах одного підприємства, переміщення з однієї посади чи роботи на іншу. Це переміщення може бути по горизонталі і по вертикалі. По горизонталі – це

переведення на інше місце роботи без змін у кваліфікації та заробітній платі. По вертикалі – це переміщення у роботі з підвищенням у посаді та заробітній платі.

Отже, ринок праці займає головне місце серед усіх інших ринків і головну роль у ньому відіграють роботодавці (покупці робочої сили) та наймані працівники (продавці робочої сили). Для того, щоб ринок праці добре функціонував потрібно здійснити ряд завдань:

- зменшити кількість безробітного населення;
- впровадження у виробництво нового обладнання та технічних новинок;
- вдосконалити систему оплати праці;
- провести вдосконалення у системі освіти, підвищення та перекваліфікації працівників.

2. Аналіз роботи профспілок та їхня роль в соціально-економічному житті національної економіки

Профспілки - це добровільні масові незалежні громадські організації, які відповідають за умови праці та права трудящих верств населення. На сьогоднішній день профспілковий рух дуже активно розвивається по всій території України, в кожній області є це об'єднання. Найбільшим об'єднанням профспілкових організацій є Федерація профспілок України (ФПУ). В її лавах нараховується близько восьми мільйонів членів профспілок. До складу ФПУ входить 43 всеукраїнських профспілок і 27 територіальних об'єднань організацій профспілок.

Метою діяльності Федерації профспілок України є вираження, представлення інтересів і захист прав організацій, які є членами ФПУ, регулювання їхніх колективних дій, захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в органах державної влади і органах місцевого самоврядування, у відносинах з роботодавцями, їх організаціями і об'єднаннями, а також з іншими об'єднаннями громадян.

Основним завданням ФПУ є захист трудових, соціальних та економічних прав та інтересів членів цих профспілок; вдосконалення системи соціального партнерства; розвиток співпраці з іншими профспілковими об'єднаннями та організаціями; захист прав чоловіків і жінок у соціально-трудовах відносинах; співпраця ФПУ з міжнародними організаціями трудящих.

Основними законами якими керуються профспілки і які регулюють їхні права в Україні є:

- Кодекс законів України про працю від 10 грудня 1971р. (із відповідними змінами);
- Закон України "Про об'єднання громадян" від 16 червня 1992р. (із відповідними змінами);
- Закон України "Про колективні договори і угоди" від 1 липня 1993р. (із відповідними змінами);

- Конституція України від 28 червня 1996р. (чинна);
- Закон України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" від 15 вересня 1999р. (із відповідними змінами).

Кількість профспілкових організацій та їхніх членів зображена на рисунку:

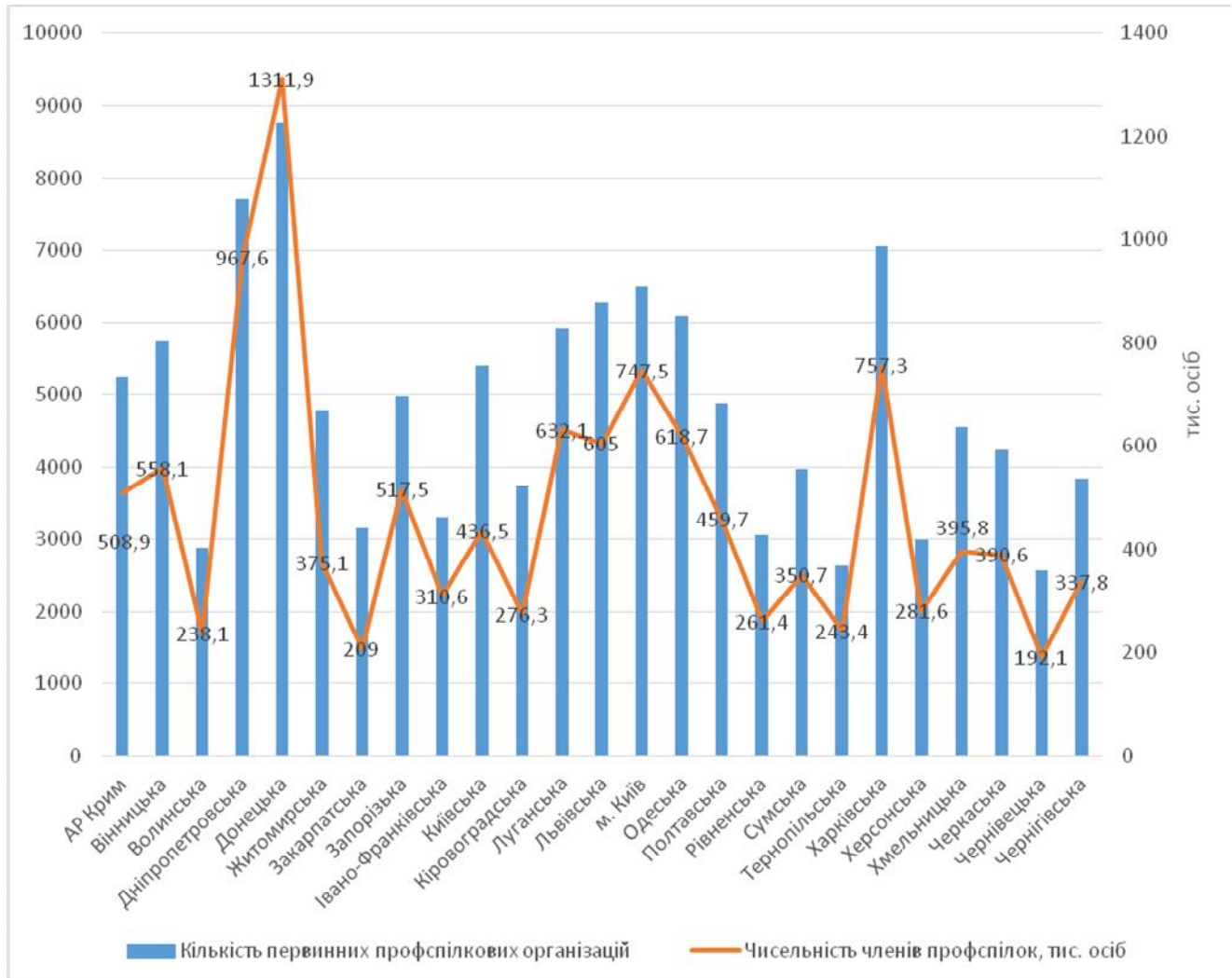

Рис. 2.1. Кількість профспілок і організацій, які входять до складу ФПУ 2010-2015 рр. (в розрізі по областях).

Найбільша кількість організацій та чисельність профспілок, що входять до складу ФПУ зосереджена у східній Україні (Донецькій, Дніпропетровській та Харківській областях), оскільки ця частина країни має вищий соціально-економічний рівень життя населення, тут більше розвинені ті види промисловості, що дають високий економічний розвиток для всієї країни. Показники розвитку професійних спілок загалом дають позитивну динаміку, це

проявляється в тому, що наймані працівники і роботодавці відділилися але ФПУ однаково захищає права як роботодавців, так і найманих робітників.

Український профспілковий рух тісно пов'язаний із міжнародними профспілковими інституціями, це зумовлюється тим, що міжнародні організації слідкують за розвитком профспілкових установ посткомуністичних країн. І вітчизняні професійні спілки стежать за міжнародними організаціями трудящих з метою налагодження зв'язків між собою та отримання корисного досвіду у соціально-економічних аспектах їхньої діяльності.

ФПУ тісно співпрацює із МОП (Міжнародна організація праці), вона вивчає розвиток українського ринку праці, зокрема динаміку зайнятості населення. Федерація активно співпрацює з Загальною конфедерацією профспілок у вирішенні питань, пов'язаних із забезпеченням соціального захисту трудящих. ФПУ підтримує постійні стосунки з представництвами Всесвітнього банку, Міжнародного валютного фонду, висловлюючи свою точку зору з приводу політики, яку проводять ці міжнародні фінансові інститути.

За ознакою членства в Україні представлені такі профспілки, до складу яких входять одночасно і роботодавці, і наймані робітники, так і об'єднання виключно найманих працівників.

До першого типу належать усі традиційні профспілки (членські організації ФПУ) та частина нових профспілок, створених як на державних підприємствах, так і в приватному секторі. До профспілок, що об'єднують виключно найманих працівників, належать так звані "вільні профспілки".

Чисельність профспілок в Україні мають тенденцію до зниження. Наприклад, якщо ще у 1990 році налічувалося близько 26 млн. осіб, які входили у профспілки УРСР, у 2001 році цих членів стало 17,3 млн. осіб, так у 2015 році їхня кількість зменшилася до 12,3 млн. осіб. Але ці зниження чисельності притаманні не лише для України, а й для посткомуністичних країн.

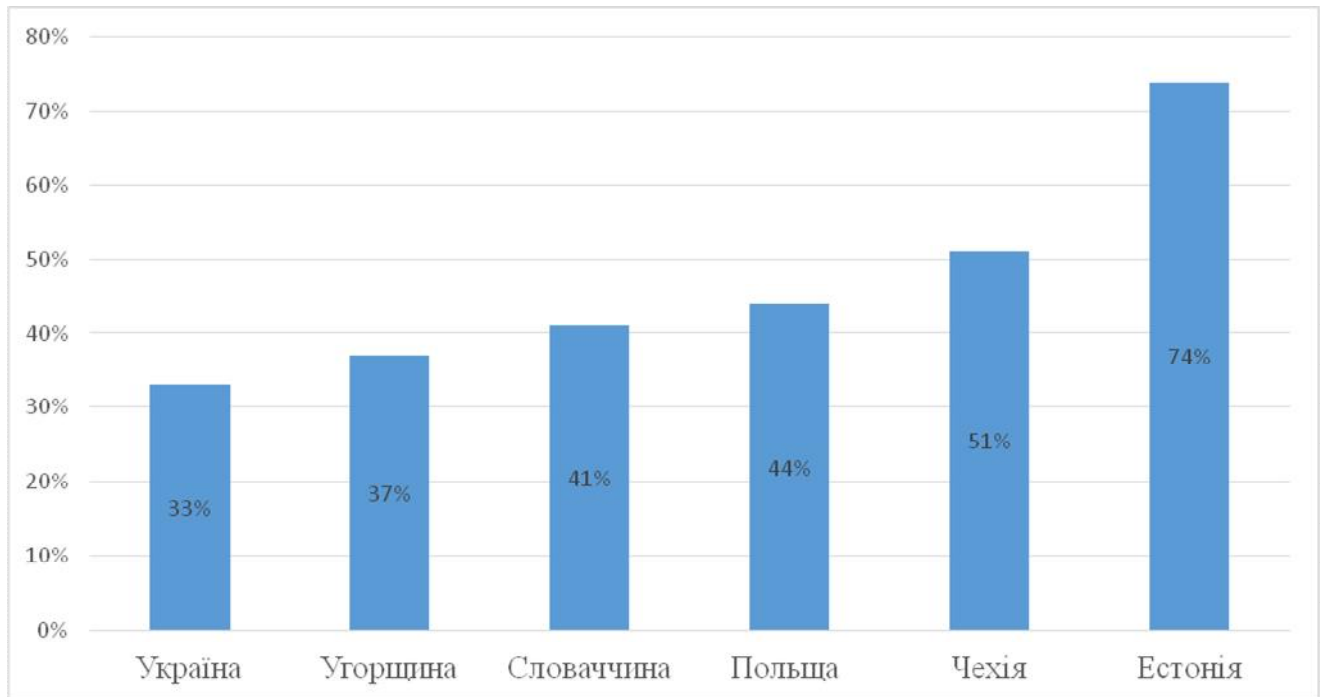

Рис. 2.2. Скорочення кількості професійних спілок у посткомуністичних країнах протягом 2010-2015 років, %

За останні сім років скоротилися кількості членів профспілок у таких країнах посткомуністичного періоду як Польща на 44%, Угорщина – 37%, Естонія - 74%. Ці зниження пояснюються тим, що в радянський період вступ до профспілок був обов'язковим явищем для громадян держави.

Основними причинами, які пояснюють скорочення професійних спілок в Україні є наступні:

- скорочення виробництва, закриття великої кількості державних установ, заводів, фірм;
- збільшення кількості трудових мігрантів, приплив громадян до тіньового сектору економіки;
- поширення прийняття на роботу за контрактом;
- втрата довіри громадян у тому, що профспілки зможуть захистити їхні права і тому все більша кількість трудящих не входять у членство профспілок.

Досить велика кількість населення вважає, що вхід у профспілку є формальним явищем. Хоча зосереджується досить висока тенденція входження громадян у професійні спілки, але це не є показником того, що наймані

працівники будуть повністю захищати свої права і свободу у соціально-економічній та трудовій сферах.

Найбільший громадсько-інформаційний центр представлений Федерацією профспілок України. Федерація має власне інформаційне агентство «Профінформ» і друкарню – підприємство «Друкарня ФПУ». Відповідно виходять друком такі видання як:

- щотижнева газета «Профспілкові вісті»;
- щомісячний журнал «Вісник ФПУ»;
- щоквартальний журнал «Профспілки України»;
- щомісячний журнал «Бібліотечка голови профспілкового комітету».

Регіональні та місцеві профспілки також друкують свої видання, але вони вже мають більш внутрішній характер. В них висвітлюються ті проблеми, які виникли на тій території і в тому середовищі де вони розміщені.

Найбільшою кількістю видань може похвалитися Одеська область, оскільки в ній протягом 2010-2015 років видавалося 7 профспілкових газет з тиражем у рік приблизно 5244 тисячі примірників. Також видавництво досить високої кількості профспілкових газет зосереджено в місті Києві – 6 газет з річним тиражем 1059 тисяч примірників. Середня кількість видання газет є також у Донецькій, Дніпропетровській та Рівненській області – приблизно 2-3 газети з тиражем 1100 тис примірників. В усіх інших регіонах України низько тиражуються профспілкові видання, що свідчить про те, що населення є недостатньо проінформоване у тих питаннях, які стосуються професійних спілок у їхній території і загалом.

Отже, внаслідок того, що профспілки пасивно ставляться до того, щоб проінформувати населення стосовно їхньої діяльності тим самим вони відчужують громадян від себе. Тому це і пояснюється тим, що чим раз тим менша кількість населення бажає стати членами професійних спілок, скорочується профспілковий рух і їхня діяльність зосереджується в межах самих профспілок.

3. Проблеми та перспективи роботи профспілок в Україні

Роль профспілок в соціально-економічному та трудовому житті населення і держави загалом, займає досить значне місце і це зумовлюється певними факторами. Першим фактором є те що діяльність самих профспілок залежить від економічного, соціального та політичного стану в державі. В Україні за останні роки просувається тенденція до усунення профспілок та профспілкового руху із соціального та економічного життя, пояснюючи тим, що вони і так не захищають права своїх членів і не виконують ті вимоги, які є їм притаманні.

Основна проблема, яка стоїть зараз перед профспілками це є необхідність її самовизначення у тих реаліях, які відбуваються в Україні.

В радянський період профспілки були тим головним інститутом, до якого мали входити робітники і ці спілки були однією із складових системи органів державної влади. Традиційні профспілки через те, що об'єднують в собі і інтереси та права роботодавців, і найманих працівників, не можуть мати статусу сторони соціально-трудова відносин. Тому, вони змушені відігравати роль посередника між найманими працівниками і роботодавцями, інтереси яких часто не співпадають і виникають суперечності.

Важливою проблемою є стосунки профспілок і держави. Їх розвиток протягом років незалежності свідчить, що поки влада лише формально визнає профспілки своїм соціальним партнером і не зацікавлена в становленні потужного профспілкового руху в Україні.

Можна виділити такі основні проблеми, що стоять перед громадськими організаціями на сьогоднішній день:

- нестача людських ресурсів, населення не дуже хоче вступати у будь-які об'єднання чи організації;
- мале та нестабільне фінансування з боку держави;
- недостатня розвиненість зв'язків організації з іншими соціально-економічними галузями (немає обміну інформацією та проведення спільних

заходів) і це породжує те, що кожна організація вимушені діяти самостійно і вирішувати свої та суспільні проблеми теж самостійно;

- відсутність професіоналів, які би могли вступати у громадські організації і співпрацювати з іншими установами, а послуги тих фахівців які є потребують високої оплати за їхню роботу.

У середовищі профспілок України відбувається становлення децентралізованої системи профорганізацій. Профспілки охоплюють усі регіони та області країни, галузі економіки та господарства. При тому, що загальна кількість професійних спілок знижується, показник охоплення профспілковим членством працівників, зайнятих у галузях економіки, залишається досить високим. Відбувається поступове відокремлення об'єднань найманих робітників та об'єднань роботодавців.

Від застосування радикальних форм захисту прав та інтересів працівників у соціально-трудовах відносинах профспілки України все більше переходять до таких форм, які використовуються в системі соціального партнерства. Поширюється практика укладання Генеральної, галузевих та регіональних угод, колективних договорів. Відбувається процес інституалізації сторін цих відносин, який включає профспілки, роботодавців і державу. Держава визнала профспілки повноважним офіційним представником робітників.

Законодавча база щодо регулювання діяльності профспілок в Україні зараз не зовсім відповідає Конституції України та міжнародно-правовим стандартам – у законодавстві існують певні прогалини, воно не є досить досконалим.

З метою забезпечення свободи діяльності та рівних прав профспілок з іншими організаціями необхідно Верховній Раді України запровадити та внести зміни та доповнення до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», тим самим впровадити зміни щодо легалізації професійних спілок.

В парламенті необхідно, щоб внеслись пропозиції щодо зміни до статті 4 Закону України «Про колективні договори і угоди», яка визначає, що кожна профспілкова організація (профспілка, профоб'єднання) має отримати право

самостійно вести переговори та укласти відповідні договори чи угоди з роботодавцями або їх об'єднаннями. Це забезпечить дійсне рівноправ'я профспілок у їх відносинах з роботодавцями.

Отже, можна сказати, що правове регулювання діяльності профспілок дійсно відбувається, але потрібно ще внести декілька поправин до законів, які стосуються профспілок, тим самим врівноважити їхні права та дати більшу можливість для їхньої діяльності у суспільно-економічному та трудовому житті населення.

Висновки

Підводячи висновки потрібно сказати, що профспілки – це організації, які мають масовий характер, захищають права трудящих та вирішують суперечності, які виникли між найманими працівниками і роботодавцями, а бо просто проблеми, які виникли в процесі виробництва.

Професійні спілки охоплюють усі регіони України, і їхньою головною метою є захистити права працюючих. З роками помітно, що профспілки чим рік тим менше зацікавлюють державу у своїй діяльності. Держава не бачить потреби у цих об'єднаннях і тому не надає стабільного фінансування на їхнє утримання.

Також і населення не бачить потреби у тому, щоб ставати членами цих організацій, оскільки профспілки не можуть повноцінно захистити їхні права та владнати конфлікти, які могли б виникнути в процесі виробництва.

Дивлячись на аналіз діяльності профспілок, то в їхній роботі є певні прогалини, які негативно відбиваються на загальному стані ринку праці України. Щоб подолати ці проблеми профорганізаціям потрібно:

- налагодити зв'язки профспілок з державою;
- внести зміни до законів, які регулюють діяльність профспілок;
- надавати більше інформації про свою діяльність для населення;
- забезпечити права та гарантії профспілкових організацій.

Список використаних джерел

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: навч. посіб.: у 2 кн./ за ред. С.Панчишина, П.Осроверха. – К.: Знання, 2006. – 723 с.
2. Дороніна О. А. Проблеми та перспективи діяльності профспілок щодо забезпечення гідної праці в Україні / О. А. Дороніна // Бізнес Інформ. - 2013. - № 9. - С. 202-207.
3. Економіка праці і соціально-трудова відносини. Навчальний посібник. - Акулов М.Г. 2012.- 328 с
4. Економічна історія : Навчальний посібник / Юхименко П.І. - К.: Вікар, 2007. - 341 с.
5. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально трудові відносини: Підручник - К. : Знання, 2006.-535 с.
6. Коліушко І. Перспективи профспілкового руху в Україні в нових економічних умовах // Національна безпека і оборона. -2013. -№ 8. - С. 69-72
7. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. / [за ред. С. В. Мочерного]. – Львів : Світ, 2005. – Т. 1. – 616 с.
8. Нікіфоров В.Ю. Захист профспілками соціально-трудова прав працівників в умовах ринкової економіки (теоретично-прикладний аспект). Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2005. С.12-13,15.
9. Кириленко, О.М. Профспілковий рух в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку [Текст] / О.М. Кириленко // Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови держави і суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 5-7 червня 2014 р. / Ред.кол.: В.С. Венедіктов, А.М. Куліш, М.М. Бурбика; За ред.: В.С. Венедіктова, А.М. Куліша. - Суми : СумДУ, 2014. - С. 159-163.
10. Осовий Г. Профспілковий рух в Україні : нова соціальна роль, стан та перспективи розвитку // Україна: аспекти праці. -2014. -№ 8. - С. 18-26

11. Закон України про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" // Закони України.- К.: Ін-т законодавства, 2000.-Т. 19.-. 289-296 с.
12. Законодавство України про працю. Збірник законодавчих та нормативів актів. - К.: Атіка, 2011. - 944 с.
13. Офіційний сайт Федерації професійних спілок України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/mizhnarodna-robita/7853-vistup-golovi-fpu-g-v-osovogo-na-sesiji-mizhnarodnoji-konferentsiji-pratsi>.
14. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Флис І. М. Проблеми та перспективи розвитку профспілок / І. М. Флис // Науковий вісник НЛТУ України. - 2014. - Вип. 24.11. - С. 418-422. - Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2014_24
16. Рудий М. М. Мікроекономіка: навч. посіб. для студ. вузів / М. М. Рудий . – Київ : Каравела, 2008 . – 311 с.
17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2443:profspilki-v-suchasnij-ukrajini&catid=8&Itemid=350
18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/november08/11.htm>
19. Бут М. Профспілки незалежної України: реалії та перспективи // Національна безпека і оборона. - 2001. - № 8. - С. 73-77
20. Осовий Г. Профспілковий рух в Україні: нова соціальна роль, пошук оптимальної моделі організаційних структур // Україна: аспекти праці. - 2013 – № 8. - С. 17-23.